

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 4 februari 1931 kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om förbud för landsting att taga befattning med frågor om rikets försvar.

I en inom andra kammaren av herr Källman m. fl. väckt motion, nr 9, har hemställts, att 4 § i lag om landsting den 20 juni 1924 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Landstinget tillkommer — — — — som enligt beslut av Konung och riksdag skola ankomma på landstinget.

Landstinget äger icke befatta sig med rikets försvar eller bevilja anslag därtill.»

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Det verksamhetsområde, som tillkommer landstingen med hänsyn till beskaffenheten av de till landstingens befogenhet hörande ärenden, är reglerat genom bestämmelsen i 4 § i lagen den 20 juni 1924 om landsting, där det stadgas:

*Lands-
tingens
kompetens.*

»Landstinget tillkommer att, i den ordning denna lag stadgar, rådslå och besluta om för landstingsområdet gemensamma angelägenheter, vilka avse allmänna hushållningen, jordbrukets och andra näringars utveckling, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande, hälso- och sjukvård, undervisning, allmän ordning och säkerhet med mera dylikt, såvitt dessa angelägenheter icke enligt gällande författningar tillhöra offentlig myndighets ämbetsåtgärd, ävensom att handhava de ärenden i övrigt, som enligt beslut av Konung och riksdag skola ankomma på landstingen.»

Detta stadgande är i huvudsak ordagrant lika med motsvarande stadgande i § 2 i landstingsförordningen av år 1862. I av tillkallade sakkunniga år 1859 avgivet betänkande, vilket ligger till grund för sistnämnda förordning, framhöll de sakkunniga, att berörda landstingen tillkommande verksamhet »blivit uti allmänna ordalag betecknad och dessa ordalag hava ett ganska rymligt omfång». De sakkunniga framhöll vidare, att gränserna för landstingens

verksamhet icke torde lämpligen kunna uti bestämda ordalag uttryckas eller genom uppräknings av ärenden punktvis uppdragas. För att emellertid förhindra, att landstingens beslut skulle komma i kollision med den gällande allmänna ekonomiska lagstiftningen eller att landstingen eljest skulle överträda sin befogenhet stadgades i landstingsförordningen av 1862, att flertalet landstingsbeslut skulle underställas antingen Kungl. Maj:ts eller Konungens befallningshavandes prövning.

Genom chefens för civildepartementet cirkulär den 30 augusti 1864 har härjämte landstingsordförandenas uppmärksamhet fästs, bland annat, å det förhållande att landstingets verksamhet är begränsad till rådslag och beslut om för *länet* gemensamma angelägenheter, vadan förslag i sådana frågor, som omfatta *hela riket*, utan att några för länet särskilda förhållanden föranleda handläggning av dylikt ärende, icke falla inom landstingets befogenhet, utan, enligt grundlagarna, tillhöra svenska folkets vid riksdag samlade ombud.

Konstitutionsutskottet föreslog år 1924 vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 188 med förslag till lag om landsting m. m., i utlåtande nr 30, att underställning av landstingens beslut i allmänhet skulle borttagas. Utskottet åberopade såsom skäl härför, bland annat, vad kommunalförfattningssakkunniga i sitt den 31 januari 1923 avgivna betänkande anförde. Dessa sakkunniga funno, att gränserna för landstingens verksamhet numera måste anses genom praxis och i betydande mån även genom lagstiftning så noggrant fixerade, att någon orsak att befara osäkerhet eller missförstånd från landstingens sida angående räckvidden av deras befogenheter icke syntes vara för handen. Utskottet påpekade härjämte, att i allt fall erforderlig garanti mot lagstridiga beslut torde ligga i besvärsrätten.

I den mån landstingen icke genom särskild lagstiftning ålagts att sörja för vissa bestämda uppgifter vare sig dessa beröra för landstingsområdet gemensamma angelägenheter, som uppräknats i 4 § i landstingslagen, eller eljest ålagts landstingen, har sålunda landstingens verksamhetsområde reglerats genom den praxis, som före regeringsrättens inrättande år 1909 av Kungl. Maj:t i statsrådet och därefter av regeringsrätten skapats vid prövning av landstingsbeslut, som kommit under Kungl. Maj:ts i statsrådet respektive regeringsrättens prövning.

Frågan om landstingens rätt att bevilja anslag till försvarsändamål eller eljest befatta sig med ärenden angående rikets försvar lär vara lätt att avgöra. Det är uppenbart, att sådana ämnen angå hela riket och att förty Kungl. Maj:t och riksdagen hava att därom besluta. I ovannämnda cirkulär den 30 augusti 1864 framhålles också med all önskvärd tydlighet, att landstingen icke äga att befatta sig med dylika frågor, med undantag naturligen för det fall att landstingen i lag ålagts att medverka beträffande vissa försvaret berörande angelägenheter. I praxis har även detta klart fastslagits. Så har regeringsrätten, bland annat, genom utslag den 17 oktober 1911, sedan Stockholms stadsfullmäktige den 17 december 1910 beviljat Stockholms landstormsbefälsförening ett anslag å 500 kronor, enär understödandet av denna förening med avseende å sambandet mellan föreningens verksamhet och landets försvarsväsende

icke kunde betraktas såsom en stadens angelägenhet, undanröjt stadsfullmäktiges beslut (regeringsrättens årsbok 1911, ref. nr 122).

Beträffande åter landstingens rätt att anslå medel till det frivilliga skytteväsendet har regeringsrätten intagit en annan ståndpunkt. Så har exempelvis Stockholms stadsfullmäktige genom sitt ovannämnda beslut den 17 december 1910 beviljat 6,000 kronor till Stockholms skytteförbund. Häröver anfördes besvär. Regeringsrätten fann emellertid, med hänsyn till den betydelse för huvudstadens befolkning och dess idrottsliv, skytteföreningarna måste anses hava erhållit genom sin med understöd av staden under en lång följd av år därstädes utövade verksamhet och den rätt beträffande vården av gemensamma angelägenheter, som enligt förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm tillkomme stadens invånare, att stadsfullmäktige icke genom beviljandet av detta anslag överskridit sin befogenhet (se ovan anförda ref. nr 122). Vidare har, sedan besvär anförts över Hallands läns landstings beslut, att för vartdera av åren 1912 och 1913 bevilja anslag av 2,000 kronor till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, regeringsrätten, enär med hänsyn till omfattningen av de angelägenheter, varom det författningsenligt tillkomme landsting att rådslå och besluta, landstinget icke kunde anses hava överskridit sin befogenhet genom beviljandet av anslaget, helst medel för enahanda eller därmed jämförliga ändamål sedan lång tid tillbaka blivit av åtskilliga landsting anslagna, ej funnit skäl bifalla besvären. Ett regeringsråd var dock härvid, liksom även beträffande nästföregående rättsfall, skiljaktig och prövade skäligt upphäva landstingets beslut (regeringsrättens årsbok 1911, ref. nr 154, samt 1912, not C 14, och 1919, not C 10). Landskommun eller stad, som deltagar i landsting, äger däremot icke anslå medel till ifrågakomna ändamål (årsbok 1910, ref. nr 149).

Kungl. Maj:t synes även före regeringsrättens tillkomst hava hävdat samma uppfattning. Detta torde framgå av Kungl. Maj:ts resolution den 30 december 1864 i anledning av besvär över en landskommuns beslut att anslå medel till inköp av skarpskyttegevär m. m. (nr 56 i Walldéns samling av kungl. brev och resolutioner ang. tillämpningen av kommunalförordningarna). I resolutionen har Kungl. Maj:t sålunda, med anledning av att klagandena påpekat, att landsting plägat bevilja anslag till skytteföreningar, funnit, att den omständigheten, att ett eller flera landsting på grund av den landstinget tillkommande vidsträcktare rätt att besluta om för länet gemensamma angelägenheter, rörande allmän ordning och säkerhet, beviljat sådana anslag, icke kunde innefatta giltig grund för en kommun att fatta enahanda beslut.

Av det anförda framgår, att landstingen enligt gällande bestämmelser icke äga befatta sig med rikets försvar eller bevilja anslag därtill, men att däremot den frivilliga skytterörelsen, åtminstone i den mån den betraktas som idrott och icke såsom ingående i försvarsväsendet, må av landstingen understödjas. Det av motionärerna föreslagna tillägget till 4 § i landstingslagen skulle sålunda icke medföra någon som helst ändring i nu gällande lagtillämpning.

*Utskottets
yttrande.*

Att nu slå in på den enumerativa metoden för att i lagstiftningsväg av-

gränsa landstingens befogenhetsområde, lärer näppeligen vara att tillråda. Utan att ingå på frågan om lämpligheten av att landstingen bevilja anslag till skytteväsendet, varom meningarna äro delade, finner utskottet betänkligt att i landstingslagen införa bestämmelser om eller uppräknig av ärenden, vilka landstingen *icke* äga taga befattning med. I kommunallagarna och landstingslagen äro kommunernas och landstingens befogenheter angivna i allmänna ordalag. Att i dessa lagar införa en helt ny princip genom att från dessa angivna befogenheter uppräknä vissa undantag, såsom t. ex. frivilliga skytteväsendet m. m., måste anses föga lämpligt och skulle kunna medföra konsekvenser, som näppeligen för utvecklingen av kommunernas och landstingens verksamhet komme att verka lyckligt. Ej heller kan utskottet finna, att landstingens anslag till det frivilliga skytteväsendet hava sådan omfattning, att lagändring därför behöver vidtagas. Landstingens anslag till ifrågakomna ändamål hava under de senaste tolv åren utgjort:

för år 1920 anslag av 13 landsting med tillhops	24,750 kr
» » 1921 » » 12 » » »	23,250 »
» ett vart av åren 1922—1929 anslag av 8 landsting med tillhops	13,750 »
» år 1930 anslag av 8 landsting med tillhops	11,750 »
» » 1931 » » 8 » » »	11,250 »

I förhållande till landstingens övriga utgifter utgöra dessa anslag sålunda, såsom även motionärerna framhålla, ett mycket obetydligt belopp.

På grund av vad sålunda antörts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 februari 1931.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Sävström, Strömberg, K. J. Ekman, Thulin, David Bergström, G. W. Hansson, Sandegård*, Mellén, Thorén, Ehrnberg, Jansson i Edsbäcken, Pehrsson i Göteborg*, Fast, Petersson i Broaryd, Holmström, Brännberg och Björck i Kristianstad.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) Av herrar *Sävström, Strömberg, Thulin, G. W. Hansson, Sandegård, Fast och Brännberg*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»I en inom andra kammaren — — — — — enahanda beslut.

Av det anförda framgår, att landstingens enligt gällande lagbestämmelser icke äga befatta sig med rikets försvar eller bevilja anslag därtill. Enligt regeringsrättens utslag betraktas den frivilliga skytterörelsen såsom icke ingående i försvarsväsendet, varför landstingen, men ej primärkommuner, anses äga rätt att lämna bidrag till skytterörelsen. Det av motionärerna föreslagna tillägget till 4 § i landstingslagen komme om detsamma bifölles av riksdagen icke att medföra någon ändring i nu gällande lagtillämpning, men skulle bliva stridande mot de uppgifter rörande rikets försvar, som i vissa fall ålagts landstingen.

Att stadga undantagsbestämmelser, varigenom landstingen direkt förbjödos att lämna anslag till skytterörelsen, kunde leda till icke önskvärda konsekvenser. Att genom uppräknande av vissa undantag därifrån begränsa lagens generella regel i fråga om landstingens befogenhet, medför osäkerhet i lagtillämpningen och inbjuder till fortsatta undantag även på andra områden.

Ehuru utskottet anser det olämpligt, att landstingen bevilja anslag till skytterörelsens befrämjande, måste utskottet, på anförda skäl avstyrka motionärernas yrkande. Det torde jämväl uppmärksammas, att icke blott antalet anslagsbeviljande landsting minskat, utan att jämväl det till skytterörelsen anslagna totalbeloppet väsentligt nedgått under de senaste åren. Landstingens anslag — — — — — 11,250.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

2) av herr *Holmström* beträffande motiveringen.